

Zpráva o činnosti Archivu bezpečnostních složek za rok 2008

PhDr. Ladislav Bukovszky
ředitel Archivu bezpečnostních složek

V Praze 3. března 2009

Obsah:

- I. Úvod
- II. Personální podmínky Archivu bezpečnostních složek
- III. Celkové množství uložených archiválií a delimitace
- IV. Zpracování a využívání archiválií
 - IV.1. Zpracování archiválií
 - IV.2. Využití archiválií
 - IV.2.a) Badatelný
 - IV.2.b) Úřední a správní činnost
 - IV.2.c) Rešerše pro domácí a zahraniční žadatele
 - IV.2.d) Výstavy
 - IV.2.e) Spolupráce s médii, tiskové konference
 - IV.2.f) Exkurze
 - IV.2.g) Přednášková činnost
- V. Ediční, publikační činnost; výzkumné projekty, knihovna
- VI. Stav archiválií
 - VI.1. Ochrana archivních fondů a sbírek; konzervování a restaurování archiválií
 - VI.2. Generální inventura - současný stav
 - VI.3. Digitalizace (převod archiválií do elektronické podoby)
- VII. Zahraniční spolupráce Archivu bezpečnostních složek

I.) Úvod

Schválením zákona č. 181/2007 Sb., ze dne 8. 6. 2007 o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek (dále jen Archiv) a o změně některých zákonů byly položeny základy nové organizační složky státu Archivu bezpečnostních složek. Tímto krokem zákonodárci českého parlamentu zřídili správní úřad, který je přímo řízený Ústavem pro studium totalitních režimů (dále jen ÚSTR) a v odborné činnosti na úseku archivnictví a spisové služby Ministerstvem vnitra ČR.

V čele Archivu stojí ředitel jmenovaný ředitelem ÚSTR po projednávání Radou ÚSTR. Archiv je účetní jednotkou a součástí rozpočtové kapitoly Ústavu.

Archiv je od 1. února 2008 zařazen do sítě státních veřejných archivů České republiky a plnohodnotně vykonává zákonem určené komplexní celospolečenské úkoly při zpřístupňování a zveřejňování dokumentů, archiválií bezpečnostních složek a na úseku archivnictví a výkonu spisové služby. Archiv byl zřízen jako instituce, která vykonává správu archiválií a dokumentů vzniklých činností bezpečnostních složek. Archiv zajišťuje jejich zpřístupňování a zveřejňování, zabezpečuje všestrannou péči o archiválie, jejich odborné a vědecké zpracování. Dále umožňuje veřejnosti badatelskou činnost v těchto materiálech, a provádět vlastní výzkumnou a publikační činnost. Archiv spolupracuje s ostatními veřejnými archivy a rozvíjí styky s vědeckými, kulturními, školskými a dalšími institucemi za účelem výměny zkušeností v odborných otázkách, ve vědeckém bádání a využívání archiválií.

Jedním z cílů při zpřístupňování archivních souborů z činnosti bezpečnostních složek je co nejširší odhalení praxe komunistického režimu při potlačování lidských a politických práv a svobod, vykonávané prostřednictvím represivních orgánů totalitního státu v období let 1948 až 1989.

První rok existence Archivu byl rokem vzniku a vybudování základních podmínek pro plnění zákonem stanovených úkolů.

II.) Personální podmínky Archivu bezpečnostních složek

Personální situace v Archivu bezpečnostních složek se konsolidovala v průběhu celého roku 2008 v souvislosti s počátkem fungování Archivu bezpečnostních složek od 1. 2. 2008 na základě zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů. Ke stejnému datu byli do Archivu bezpečnostních složek delimitováni zaměstnanci z Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva obrany ČR, Zařízení služeb pro Ministerstvo vnitra a Úřadu pro zahraniční styky a informace.

Současně se také fungování Archivu bezpečnostních složek personálně zabezpečovalo na základě výběru zaměstnanců z externích zdrojů. Delimitovaní zaměstnanci i ostatní zaměstnanci byli v rámci systemizace tabulkových míst rozděleni do organizačních útvarů na základě jejich předmětu vykonávané činnosti. Archiv bezpečnostních složek vykazoval ke dni 31. 12. 2008 celkem 138 tabulkových míst.

Rozdělení tabulkových míst na základě druhu pracovní činnosti je uvedeno v následující tabulce.

Druh pracovní činnosti	Systematizovaný stav	Skutečný stav	Nejvyšší dosažené vzdělání			
			ZŠ	SS	VOŠ	VŠ
1. Řízení (ředitel, vedoucí oddělení, auditor)	14	13	-	-	-	13
2. Ekonomika, administrativa (ekonomové, účetní, hospodářky, sekretářky, písařky, podatelny apod.)	20	16	-	12	-	4
3. Správa budov, autoprovoz (správci budov, topiči, údržbáři, uklízečky, ostraha, řidiči)	33	31	1	28	-	2
4. Informatika	1	1	-	1	-	-
5. Konzervace a restaurování, preventivní péče o archiválie	0	0	-	-	-	-
6. Reprografie	0	0	-	-	-	-
7. Badatelské služby	6	5	-	3	-	2
8. Vydavatelská a propagační činnost (redaktoři, grafici, tiskaři)	1	1	-	-	-	1
9. Předarchivní péče, kontrolní činnost	1	1	-	1	-	-
10. Archivní evidence a metodika	1	1	-	1	-	-
11. Péče o archiválie, zpracování archiválií, správa archivních souborů	60	54,25	1	31,25	2	20
12. Zahraniční styky	1	1	-	1	-	-

Vzdělávání v Archivu bezpečnostních složek:

Vzdělávání v Archivu bezpečnostních složek je upraveno Směrnicí ředitele Archivu bezpečnostních složek o vzdělávání zaměstnanců, která byla vydána v souladu s Usnesením vlády České republiky č. 1542/2005 ze dne 30. listopadu 2006 o Pravidlech vzdělávání zaměstnanců ve správních úřadech. Realizace jednotlivých vzdělávacích programů se uskutečňuje ve spolupráci s Institutem státní správy (dále jen „ISS“) a dalšími státními a soukromými institucemi.

Vybraní zaměstnanci Archivu v pracovním zařazení archivář (4 zaměstnanci) absolvovali v roce 2008 odborný kurz pro operátory programu PEvA verze 1.07 organizovaný Institutem pro místní správu ve spolupráci s odborem archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR.

Ve dnech 20.–21. května 2008 navštívila skupina pracovníků ÚSTR a dvou pracovníků Archivu pracovně Úřad spolkového zmocněnce pro zpřístupňování materiálů Stasi. Byli seznámeni se strukturou úřadu, činností jeho oddělení včetně archivu. Velice zajímavá byla ukázka technologie virtuální rekonstrukce roztrhaných dokumentů.

Zaměstnanci vykonávající archivní činnost (10 zaměstnanců) se dále zúčastnili studijní exkurze po archivech východní Moravy ve dnech 2. – 4. října 2008 organizované Českou archivní společností zahrnující Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv Vyškov se sídlem ve Slavkově + odloučený depozitář Lysovice, Státní okresní archiv Hodonín a Státní okresní archiv Uherské Hradiště.

Pracovní návštěva archivu Ústavu paměti národa (dále jen ÚPN) v Bratislavě proběhla ve dnech 27. – 28. listopadu 2008. Archiv ÚPN navštívila delegace osmi pracovníků Archivu bezpečnostních složek, vedená ředitelem Archivu, PhDr. Ladislavem Bukovszkym. Dvoudenní pracovní setkání se uskutečnilo v budově archivu na Miletičově 7. Pracovníci Archivu si prohlédli depozitáře oddělení písemností StB a dalších bezpečnostních složek, a oddělení badatelská a knihovna. Pracovní návštěva a zejména diskuze mezi pracovníky obou institucí návštěva byla pro obě strany poučná. Také proto, že písemnosti uložené v archivu ÚPN, pocházejí od týchž státních orgánů jako ty v Archivu.

Od října 2008 byly v rámci jazykového vzdělávání Archivu bezpečnostních složek zavedeny kurzy anglického jazyka, které jsou určeny zaměstnancům, u nichž výkon jejich funkce vyžaduje aktivní používání anglického jazyka. Na základě výběrového řízení byla vybrána jazyková škola, která poskytuje kurzy anglického jazyka jak zaměstnancům v Praze (26 zaměstnanců), tak zaměstnancům v Brně (10 zaměstnanců). Kurzy anglického jazyka jsou zaměstnancům poskytovány zdarma.

Vzdělávání zaměstnanců Archivu bezpečnostních složek, kteří nevykonávají archivní činnost (zaměstnanci, kteří pracují v oblasti ekonomiky, provozu, personalistiky, administrativy apod.) se odvíjí zejména od aktuálních potřeb těchto zaměstnanců a Archivu bezpečnostních složek a případných změn v legislativě upravující jimi spravovanou oblast.

III.) Celkové množství uložených archiválií a delimitace

Archiv bezpečnostních složek, ustanovený de iure zákonem č. 181/2007 Sb., zahájil svoji faktickou činnost 1. února 2008. Přípravné období (od 1. srpna 2007 do 1. února 2008) bylo naplněno horečnatou prací. Zejména bylo třeba najít vhodné úložné prostory, splňující nároky vyplývající ze zákona č. 499/2004 Sb. a dalších souvisejících předpisů, a dále v souladu s § 14 odst. 1 zákona č. 181/2007 Sb. převzít od Ministerstva vnitra, Ministerstva obrany včetně Vojenského zpravodajství, Ministerstva spravedlnosti, Bezpečnostní informační služby a Úřadu pro zahraniční styky a informace evidenční a registrační pomůcky, archivní fondy včetně agenturních, operativních, vyšetřovacích a kádrových svazků nebo spisů, archivní sbírky i jednotlivé archiválie a dokumenty, vzniklé činností bezpečnostních složek a Komunistické strany Československa a organizací Národní fronty, působících v těchto složkách v období od 4. dubna 1945 do 15. února 1990.

Od Ministerstva vnitra převzal Archiv bezpečnostních složek k 1. únoru 2008 materiály spravované až dosud Odborem archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra ČR. Byly to zejména písemnosti z provenience Státní a Veřejné bezpečnosti, útvarů a organizačních celků ministerstev vnitra, Pohraniční stráže, Vojsk ministerstva vnitra atd., včetně dokumentačních spisů Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunizmu (dále je ÚDV). Mj. sem patřily svazky a spisy kontrarozvědných a vyšetřovacích útvarů Státní bezpečnosti jak v písemné, tak i mikrofišové podobě. Celkový rozsah těchto archiválií činil 16 389 bm. Předmětem předání byly rovněž evidenční databáze.

Delimitační proces archiválií z Úřadu pro zahraniční styky a informace byl zahájen v první polovině roku 2007 na základě Dohody o delimitaci archiválií a dokumentů I. S SNB (Hlavní správa rozvědky) a jejich předchůdců ministerstvu vnitra ze dne 13. května 2007. Archiválie a dokumenty byly delimitovány Odboru archiv bezpečnostních složek ministerstva vnitra. Jelikož po nabytí účinnosti zákona č. 181/2007 Sb. neměl Archiv bezpečnostních složek konstituovány orgány schopné delimitované archiválie převzít, byly materiály nadále předávány Odboru Archiv bezpečnostních složek ministerstva vnitra, který archivní materiály předal 1. února 2008 Archivu bezpečnostních složek. Po převzetí archivního materiálu Archivem bezpečnostních složek byla provedena fyzická kontrola materiálu a 25. srpna 2008 byl podepsán závěrečný protokol o předání archiválií I. správy SNB Archivu bezpečnostních složek. Dne 9. září 2008 byla uzavřena rámcová dohoda o spolupráci mezi Úřadem pro zahraniční styky a informace a Archivem bezpečnostních složek.

Delimitační proces materiálů z Ministerstva obrany a Vojenského zpravodajství byl zahájen v druhé polovině roku 2007, kdy zástupci armády předali tehdejšímu odboru archiv bezpečnostních složek Ministerstva vnitra informační systém pro provádění evidenčního šetření. Delimitační proces pak pokračoval od ledna 2008, kdy bylo zahájeno předávání archiválií a dokumentů. Dne 21. března 2008 byl ředitelem Vojenského zpravodajství brig. gen. Ing. Ondřejem Páleníkem a ředitelem Archivu PhDr. Ladislavem Bukovszkym podepsán delimitační protokol k zajištění plynulého předávání dokumentů, archiválií, informačních systémů. Součástí delimitačního protokolu byl i harmonogram pro předávání archivního materiálu. Podle tohoto harmonogramu bylo předávání archivního materiálu rozplánováno na celý rok 2008 z důvodu vynětí dokumentů vzniklých po 15. únoru 1990. Z důvodu urychlení delimitačního procesu, bylo dohodnuto přebírání souboru dokumentů označených jako „Skart A“ a „Skart B“. Tyto materiály, které nebyly v rámci tematické inventarizace zařazeny do zpracovaného materiálu a byly ponechány v pytlích. Jednalo se celkem o 437 pytlů, které pracovníci archivu dále třídí a pořádají. Proces probíhal podle dohodnutého harmonogramu a byl ukončen k 15. prosince 2008.

Ministerstvo spravedlnosti předalo Archivu bezpečnostních složek (dále jen Archiv) především písemnosti odboru vnitřní ochrany Ministerstva spravedlnosti ČSR. Archiválie

byly Archivu předány na základě delimitačního protokolu ze dne 6. srpna 2007, podepsaného JUDr. Jiřím Pospíšilem na straně jedné a PhDr. Pavlem Žáčkem, Ph.D., zmocněncem vlády ČR pro organizační přípravu zřízení a zabezpečení řádného chodu Ústavu pro studium totalitních režimů na straně druhé. Následné předání evidenčních a registračních pomůcek, archivních fondů, včetně agenturních, operativních, vyšetřovacích a kádrových svazků nebo spisů, archivních sbírek i jednotlivých archiválií a dokumentů proběhlo v období od 11. února 2008 do 9. září 2008.

Přebírání a delimitace archiválií do Archivu se dokončovala po celý zbytek roku 2008. Jednalo se jak o písemnosti, přebírané dle výše zmiňovaného § 14 zákona 181/2007 Sb., tak o archiválie, předávané v rámci běžného skartačního řízení. Nelze opominout ani vnitřní delimitaci, kdy si jednotlivá oddělení Archivu předávala materiály mezi sebou na základě věcné příslušnosti.

Přehled převzatých archiválií obsahuje následující tabulka:

Subjekt	Rozsah (bm)
Ministerstvo obrany ČR – Vojenské zpravodajství	998,7
Úřad pro zahraniční styky a informace	784,5
Bezpečnostní informační služba	0,7
Ministerstvo spravedlnosti ČR – Vězeňská služba	97,2
Ministerstvo vnitra ČR	16 442,54
Celkem	18 323,64

Delimitace do Správního archivu Ministerstva vnitra ČR byly zahájeny v průběhu roku 2007 a pokračovaly ještě v roce 2008. Jednalo se o dlouhodobý, časově náročný úkol, protože se týkal převážně neuspořádaného materiálu. Jeho původci byly většinou jednotlivé útvary Ministerstva vnitra ČR, útvary Policie ČR, Policejní akademie ČR, Střední policejní školy Policie ČR, Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, Krajská ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR a další organizace v působnosti resortu Ministerstva vnitra z let 1993–2006.

Delimitace písemností z Archivu do Správního archivu Ministerstva vnitra:

Oddělení	Počet bm předaných do Správního archivu MV
oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra	57,19 bm
oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR	383,54 bm
oddělení archivních fondů vojsk MV	31,8 bm
Celkem	472,53 bm

Po všech těchto přírůstcích a úbytcích spravoval Archiv bezpečnostních složek ke dni 31. prosinci 2008 celkem 17 850,7 bm archiválií. Tento údaj bude zpřesněn po kontrole, až po dokončení generální inventury archivních souborů v Archivu.

IV.) Zpracování a využívání archiválií

• IV.1) Zpracování archiválií

Zpracovávání archiválií a jejich zpřístupňování je jedním ze základních úkolů Archivu. Tuto činnost provádí Archiv v souladu s ustanoveními § 13 zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů a v souladu s ustanoveními zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.

a) **Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti** muselo odložit uspořádání archiválií, jejichž původcem byly jednotlivé odbory Správy Státní bezpečnosti (S-StB) Brno.

b) **Oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR**, které oddelimitovalo do Správního archivu Ministerstva vnitra největší množství písemností, na rok 2008 žádné zpracovávání neplánovalo.

c) **Oddělení archivních fondů vojsk MV** zpracovávalo následující fondy:

Fond 7. brigády Pohraniční stráže (PS) Sušice (časový rozsah 1951 – 1992, metráž 104,58 bm). Inventarizovaný materiál byl přemístěn do vhodnějšího depozitáře, byly provedeny editorské úpravy v prozatímní inventárním seznamu (u cca 1800 inventárních jednotek), pokračovaly práce na úpravách jmenného rejstříku.

Fond 19. brigády PS Děčín (časový rozsah 1952 – 1966, metráž 9,3 bm). S pořádáním bylo započato během druhého čtvrtletí. Materiál byl přemístěn do pořádacího prostoru, zbaven starých archivních krabic a následně fyzicky pořádan - rozdělen do skupin podle organizační struktury původce a podle dalších věcných a časových kritérií. Následně pak započato bližší členění v rámci jednotlivých skupin.

Fond Vojenského učiliště Pohraniční a Vnitřní stráže Bruntál (časový rozsah 1951 – 1966 (1968), metráž 11,4 bm). Materiál byl přemístěn do pořádacího prostoru, zbaven starých archivních krabic a následně fyzicky pořádan - rozdělen do skupin podle organizační struktury původce a podle dalších věcných a časových kritérií.

U personálních spisů se v prvních měsících roku realizovalo vkládání záznamů do databází (cca 12 000).

d) **Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra** pracovalo v roce 2008 především na delimitacích písemností do Správního archivu Ministerstva vnitra. Z toho důvodu byly na rok 2008 naplánovány pouze základní přípravné práce ke zpracování. Oddělení pracovalo na **fondě EMAN (Evidence emigrantů a navrátilců)**, metráž cca 80 bm. Materiál byl přemístěn do vhodnějšího depozitáře, došlo ke scelení písemností umístěných v několika budovách. Byla provedena revize stavu a třídění materiálu. Přípravné práce byly zahájeny ke zpracování **fondů IX. správa SNB**, metráž cca 15 bm, časový rozsah 1979 – 1990, a **VI. správa SNB (správa operativní techniky)**, časový rozsah 1975 – 1990, metráž cca 100 bm. Byla provedena revize stavu, aktualizován soupis přírůstků k fondu a dohledání materiálů.

e) **Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR** provedlo fyzickou kontrolu **fondů I. správy SNB (rozvědka)**. U operativních svazků (MTH-materiál trvalé hodnoty) byla provedena evidence registračních a archivních čísel. Část písemností **III. správy SNB (vojenská kontrarozvědka)** bylo převzato v pytlích označených jako skart A a skart B. Bylo zahájeno postupné třídění těchto materiálů, aby mohla být provedena jejich rekonstrukce.

f) **Oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů** provedlo v roce 2008 zpracování prozatímních inventárních soupisů k **fondům skupiny „R“ (rehabilitačních spisů)**. Jde o **fondy Rehabilitační spisy Hradec Králové, Rehabilitační spisy Brno, Rehabilitační spisy Ostrava**. Celkově se jedná o 34 kartonů. Pokračovalo

zpracování prozatímního inventárního soupisu ke svazkům **Správy sledování** (rozšířeného o zpracování dle klíčových slov). Celkově zpracováno 20 kartonů. Pokračovalo zpracovávání prozatímního inventárního soupisu k **fondu ZV (zvláštní vyšetřovací)/MV** (204 kartony) a zpracovávání prozatímního inventárního soupisu k **fondu ZA (zvláštní agenturní)/MV** (22 kartony).

- IV.2) Využívání archiválií
 - IV.2 a) Badatelny

Jedním z hlavních úkolů Archivu bezpečnostních složek, je zpřístupňování archivních materiálů týkajících se bezpečnostních složek. Poprvé v historii mají badatelé možnost studovat archiválie všech bezpečnostních složek bývalého komunistického Československa v jedné instituci.

Zájem o archiválie ve správě Archivu bezpečnostních složek je velký nejen ze strany historiků a novinářů, ale i z řad veřejnosti.

Archiválie spravované Archivem jsou zpřístupňovány ve třech badatelkách. Dvě z nich jsou umístěny v Praze (v budovách Siwiewcova 2, Praha 3 - začala fungovat od 1. března 2008 - a Na Struze 3, Praha 1), jedna v Kanicích u Brna. Zájem badatelů o materiály, vyprodukované bezpečnostními složkami, trvale roste.

Podmínky pro badatele v Archivu byly stanoveny badatelským řádem. Badatelský řád Archivu byl vydán Pokynem ředitele Archivu č. 5/2007 ze dne 28. února 2008 na základě ustanovení § 36 písm. a) zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů v souladu s prováděcím předpisem – vyhláškou č. 645/2004 Sb., a zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů.

Návštěvnost a vytíženost jednotlivých badatelen v roce 2008:

Měsíc	Badatelna Siwiewcova		Badatelna Struha		Badatelna Kanice	
	Počet		Počet		Počet	
	Badatelských návštěv	Předložených materiálů	Badatelských návštěv	Předložených materiálů	Badatelských návštěv	Předložených materiálů
leden	-	-	182	1.324	53	242
únor	-	-	118	1.645	74	407
březen	90	785	174	1.602	35	93
duben	182	1.457	168	1.597	42	306
květen	195	1.526	130	1.493	36	117
červen	225	2.678	144	1.891	50	537
červenec	202	1.332	135	2.533	34	547
srpen	195	1.401	110	2.688	31	315
září	219	1.577	158	1.667	33	449
říjen	212	2.048	158	1.012	38	367
listopad	166	859	134	1.301	27	445
prosinec	181	936	122	1.228	34	473
Celkem	1.867	14.599	1.733	19.981	487	4.298

Celkový přehled:

Badatelna	Badatelé	Badatelské návštěvy	Předložené archivní jednotky
Siwiecova (Havelkova)	801	1.867	14.599
Na Struze	557	1.733	19.981
Kanice u Brna	168	487	4.298
Celkem:	1.526	4.087	38.878

o IV.2 b) Úřední a správní činnost

Úřední činnost vykonává Archiv bezpečnostních složek na základě ustanovení § 13 odstavce 1 zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů.

Největší část úřední agendy a dotazů, s nimiž se na Archiv obrací úřady a instituce státní správy, se týká zjišťování a poskytování údajů v rámci těchto právních norem:

- a) zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů,
- b) zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů,
- c) zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 499/2004 Sb.“) a vyhláška č. 645/2004 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů,
- d) zákon č. 140/1996 Sb., o zpřístupnění svazků vzniklých činnostmi bývalé Státní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů,
- e) zákon č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů; zákon č. 193/1999 Sb., o státním občanství některých bývalých československých státních občanů, ve znění pozdějších předpisů,
- f) zákon č. 255/1946 Sb., o příslušnících československé armády v zahraničí a o některých jiných účastnících národního boje za osvobození a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- g) zákon č. 357/2005 Sb., o ocenění účastníků národního boje za vznik a osvobození Československa a některých pozůstalých po nich, o zvláštním příspěvku k důchodu některým osobám, o jednorázové peněžní částce některým účastníkům národního boje za osvobození v letech 1939 až 1945 a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Značná část úřední činnosti spočívá na skupině evidenční. Na pracovišti se vyřizují a zpracovávají dotazy úřední povahy i badatelské dotazy. Dotazy úřední povahy se prověřují v databázích a v evidencích.

Největší množství požadavků na šetření v evidencích spravovaných ABS přichází z Národního bezpečnostního úřadu (dále jen NBÚ) a z Bezpečnostního odboru Ministerstva vnitra (dále jen BO MV). Evidenční pracoviště dále zpracovává požadavky Vojenského zpravodajství, Úřadu pro zahraniční styky a informace, Vězeňské služby a personálního a právního odboru Ministerstva vnitra. Množství dotazů těchto subjektů je však s přihlédnutím k množství dotazů z NBÚ a z MV BO zanedbatelné. Na zpracovávání úředních požadavků se podílely i skupiny pro přípravu dokumentů a oddělení Archivu spravující archiválie.

Oddělení, spravující spisový materiál, mají poměrně velkou nevýhodu - databáze výše zmiňovaného evidenčního pracoviště se totiž vztahují pouze ke svazkům. Pracovníci těchto oddělení tak musejí písemnosti ke konkrétním osobám dohledávat pouze na základě existujících inventářů a předávacích protokolů. To vyžaduje dobrou znalost organizační struktury útvarů jednotlivých bezpečnostních složek a zkušenosti.

Pracovníci Archivu rovněž vypracovávají anotace pro bezpečnostní řízení prováděná NBÚ a pořizují kopie z archivních materiálů požadovaných státními orgány.

Ze statistiky za rok 2008 vyplývá, že Archivu na žádost výše uvedených orgánů poskytla informace o 23 902 osobách v rámci vyřízení 1 214 žádostí. Největším žadatelem byl Národní bezpečnostní úřad, jemuž Archiv vypracoval odpovědi na 609 žádostí.

Statistický přehled úředních dotazů za rok 2008

Subjekt	Počet žádostí	Počet osob
Národní bezpečnostní úřad	609	13 568
Ministerstvo vnitra	285	7 100
Policie České republiky	121	349
Zpravodajské služby	110	2055
Ostatní	89	830
Celkem	1 214	23 902

o IV.2 c) Rešerše pro domácí a zahraniční žadatele

Dohledávání archiválií, vztahujících se k určitému tématu, je častým požadavkem, s nímž se pracovníci Archivu setkávají, a to jak v souvislosti s vědeckými aktivitami ÚSTR, tak s činností výzkumníků z dalších vědeckých institucí. Badatel mnohdy nemá šanci (i když má k dispozici inventáře) si tyto informace bez odborné pomoci zjistit. Proto je pro archiváře často mnohem snazší, když na základě svých zkušeností vyhledají relevantní materiály sami. Pořizování rešerší se děje v souladu s ustanovením § 13 odst.1 písm. i) zákona č. 181/2007 Sb., a badatelským řádem Archivu.

Největšími rešeršními „zakázkami“ pro úřední badatele byly:

- sebevraždy pod vlivem Jana Palacha
- srpnové události r. 1968 v Československu (ve všech krajích)
- perzekuce církevních hodnostářů a institucí v 50. letech 20. století
- činnost bratří Mašínů
- Jazzová sekce
- boj proti nealkoholové toxikománii v letech 1945-1989

- trestná činnost mládeže před rokem 1989
- činnost partyzánských skupin na Moravě
- materiály k jednotlivým věznicím věznicím (Opava, Horní Slavkov), internačním táborech a táborech nucených prací (Modřany, Klecany, Velešín, Svatý Jan pod Skalou)
- protistátní činy v letectví
- rozhodnutí křesťané letniční
- hraniční režim mezi Československem a NDR
- němečtí antifašisté
- demonstrace v Plzni v souvislosti s měnovou reformou v roce 1953
- fotografie uložené ve fondech jednotlivých oddělení

o IV.2 d) Výstavy

Archiv bezpečnostních složek se významnou měrou podílel na výstavách, pořádaných v roce 2008 Ústavem pro studium totalitních režimů (dále jen ÚSTR). První z nich se nazývala „K 231 Aby se to už neopakovalo“. Výstava byla věnována dějinám K 231 - Sdružení bývalých politických vězňů, které bylo jedním z významných projevů oživení občanské společnosti v roce 1968. Výstava, obsahující celkem patnáct tematických panelů a čtyři vitríny s ukázkami dobových dokumentů a publikací o K 231, se věnovala politické represi v letech 1948 až 1968, pokusům o rehabilitaci a odsouzení komunistických zločinců v roce 1968, nekomunistické tradici Pražského jara, představitelům K 231 a pestrým osudům jeho členů po ukončení činnosti klubu v září 1968.

Proběhlo celkem pět vernisáží této výstavy:

- Praha – Žofín, 30. březen 2008
- Praha – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 21. duben 2008
- Karviná, 23. června 2008
- Památník Vojna, 27. srpen 2007
- Brno, 29. září 2008

Záměrem výstavy „Tváře moci“ byla vizualizace a demytizace vybraných představitelů totalitního bezpečnostního aparátu, kteří před rokem 1989 působili v Brně a Jihomoravském kraji a v Praze a Středočeském kraji. Výstava byla věnována jednak osobnostem krajských velitelů či náčelníků Státní bezpečnosti, působících zde v průběhu let 1949 – 1989, jednak vedoucím představitelům různých útvarů kontrarozvědky Státní bezpečnosti. Na jednotlivých panelech byly vždy fotografie, absolvované vzdělání a přehled služební kariéry, které byly doplněny výběrem nejzajímavějších dokumentů, vztahujících se k činnosti jednotlivých osob a charakterizující je i práci samotných složek před rokem 1989. Úvodní panely pak popisovaly úkoly a organizaci příslušných útvarů StB.

Výstava se konala v těchto lokalitách:

- náměstí Svobody v Brně – ve dnech 28. října - 26. listopadu 2008
- Václavské náměstí v Praze na ve dnech 14. listopadu - 12. prosince 2008

Archiv se spolupodílel na přípravě webových projektů ÚSTR k událostem roku 1968 (Nekomunistická tradice Pražského jara a oběti srpnové okupace). Další archiválie spravované Archivem byly prezentovány na minivýstavě „Sovětské tajné služby v Československu“, pořádané v předsálí jednacího sálu Senátu Parlamentu České republiky.

Výstava proběhla v rámci konference „Aktivity NKVD/KGB a její spolupráce s tajnými službami střední a východní Evropy 1945-1989“, která se konala právě ve Valdštejnském paláci v Praze ve dnech 19. – 21. listopadu 2008.

Významnou aktivitou Archivu byla webová výstava „Výročí vzniku Československa v dokumentech Sboru národní bezpečnosti“, připravená v souvislosti s 90. výročí vzniku samostatného československého státu. Přinesla dosud nezveřejněné archivní dokumenty a fotografie vytvořené Sborem národní bezpečnosti, které se vztahují k oslavám 50. a 70. výročí vzniku ČSR. Webová výstava představila různé typy archivních dokumentů z let 1968 a 1988, které se nachází ve fondech Archivu bezpečnostních složek. První část expozice byla věnována rozkazům k mimořádným bezpečnostním opatřením vydaným v souvislosti s možnými demonstracemi u příležitosti oslav výročí vzniku samostatného československého státu v příslušném roce. Následovaly elektronické kopie archiválií, které popisovaly konkrétní bezpečnostní opatření provedená Sborem národní bezpečnosti (jak složkou Veřejná bezpečnost, tak složkou Státní bezpečnost), dále situační zprávy, přípravy zásahů, jednotlivá hlášení, popisy konkrétních událostí a také jejich chronologický přehled. Nejzajímavější částí webové výstavy byla fotodokumentace demonstrací k 50. výročí vzniku samostatného československého státu v roce 1968, která ukazovala málo známé záběry ze zásahů proti demonstrantům na Václavském, Staroměstském a Hradčanském náměstí v Praze.

o IV.2 e) Spolupráce s médii, tiskové konference

Archivní dokumenty z proveniencí Státní bezpečnosti ve správě Archivu bezpečnostních složek jsou poměrně hojně využívány nejen pro úřední a badatelskou činnost, ale také novináři a médii obecně. Archiv tak poskytl zajímavé prameny pro následující projekty:

- Česká televize:
 - o cyklus „V zajetí železné opony“, v němž Centrum publicistiky a dokumentu Televizního studia Ostrava navazuje na úspěšnou sérii Příběhy železné opony. Jde o dokumenty o lidech kteří, kteří se nesmířili se životem za železnou oponou, byli v opozici vůči tehdejšímu politickému systému, a přesto svůj život natrvalo svázali se zemí, kterou od demokratického světa odděloval ostnatý drát. Scenáristé Luděk Navara, Šárka Horáková, Marek Janáč a další se zaměřují na výrazné etapy poválečných československých dějin.
 - o cyklus „Neznámí hrdinové – pohnuté osudy“ – publicistické dokumentární filmy o „československých“ hrdinech, na které se často velmi rychle zapomnělo, nebo zůstali úplně neznámými;
 - o cyklus „Moc má jméno šibenice“ (režisér Jiří Šindar);
 - o rozpracování čs. námořní plavby Státní bezpečností (Historický magazín);
- TV NOVA:
 - o cyklus 112 – v ohrožení života (vyšetřovací spisy významných vražd);
- OTTONIA Media GmbH – Jaroslav Čvančara (Osudy herečky Anny Letenské);
- „Muž, který měl nebýt“ - dokument D. Kaprálové a P. Jurdy o básníkovi Hugo Sonnenscheinovi – Sonkovi;
- řada novinářů se na archiv obracela v souvislosti se spekulacemi okolo „udání“ Milana Kundery;

Archiv informuje média o své činnosti mj. také prostřednictvím tiskových konferencí. V roce 2008 proběhly dvě:

- **25. 7. 2008** - Archiv bezpečnostních složek na svých nově spuštěných webových stránkách www.abscr.cz zveřejnil tři sta devět kusů registračních pomůcek vojenské kontrarozvědky (VI., respektive III. správy) z let 1954 až 1989, v nichž jsou podchyceny základní evidenční údaje o vedení operativních svazků jednotlivými součástmi VKR (hlavní správa, správa, odbor, oddělení). Zájemci na stránkách archivu najdou vše podstatné - adresy a kontakty, organizační řád, plán činnosti, informace pro badatele, průvodce po archivních fondech a sbírkách včetně naskenovaných inventářů, elektronickou podobu jednotlivých čísel Sborníku Archivu bezpečnostních složek, odkazy na domácí a zahraniční instituce, seznam útvarů Sboru národní bezpečnosti (dále jen SNB) složky Státní bezpečnosti a jejich organizační řády. Hojně využívány jsou rovněž evidenční záznamy a archivní pomůcky bezpečnostních složek
- **30. 7. 2008** - Archiv bezpečnostních složek na mimořádné tiskové konferenci zpřístupnil spisy, které vojenská kontrarozvědka vedla k poslancům Parlamentu ČR Waltru Bartošovi, Tomáši Hasilovi a Pavlu Plocovi (spis na Juraje Ranince byl v listopadu 1989 zničen).

o IV.2 f) Exkurze

Jako každá vědecká instituce má i Archiv zájem na udržování a rozšiřování kontaktů z domácími a zahraničními institucemi a na vzájemné výměně profesních zkušeností s kolegy z jiných archivů. Proto se jeho zaměstnanci pravidelně zúčastňují různých exkurzí a studijních cest.

Ve dnech 20.–21. květnu 2008 navštívila skupina pracovníků ÚSTR a dvou pracovníků Archivu Úřad spolkového zmocněnce pro zpřístupňování materiálů Stasi v Berlíně. Byli seznámeni se strukturou úřadu, činností jeho oddělení včetně archivu. Velice zajímavá byla ukázka technologie virtuální rekonstrukce roztrhaných dokumentů. Podrobná zpráva z této cesty bude otištěna ve Sborníku Archivu bezpečnostních složek.

Ve dnech 2.–4. října 2008 se deset pracovníků zúčastnilo pravidelné exkurze, pořádané Českou archivní společností. Tentokrát byla jejím cílem jižní a jihovýchodní Morava – Moravský zemský archiv a státní okresní archivy Vyškov (se sídlem ve Slavkově), Hodonín a Uherské Hradiště a některé kulturní památky.

Ve dnech 27.–28. listopadu 2008 navštívila řada pracovníků Archivu včetně jeho ředitele archiv Ústavu paměti národa v Bratislavě. Také zde jim byly představeny jednotlivé sekce ÚPN a zejména sám archiv - jeho fondy, způsob pořádání písemností, příprava dokumentů na digitalizaci, badatelská agenda atd.

o IV.2 g) Přednášková činnost

Dle § 13 odst. 2 písm. f) zákona č. 181/2007 Sb., provádí Archiv vědeckou a výzkumnou činnost v oblasti archivnictví, pomocných věd historických a příbuzných vědních oborů. Výsledky této vědecké činnosti jsou potom zveřejňovány např. formou přednášek. Pracovníci Archivu sice nevyvíjeli pravidelnou přednáškovou činnost, ale k prezentaci Archivu přispěli několika referáty:

- Přednáška o dějinách Archivu bezpečnostních složek a předchůdců a jeho fondech v rámci semináře Prameny k moderním dějinám Československa na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (Bc. Tomáš Zapletal, 13. března 2008)
- Přednáška na téma „Fenomén tzv. „maďarský nacionalismus“ v čase normalizace na Slovensku,“ na konferenci „Protikomunistická opozice a odpor na Slovensku 1948-1989“ (PhDr. Ladislav Bukovszky, Bratislava, 24. září 2008);
- Přednáška na téma „Zájem StB o deník Zoltána Fábyho“ na konferenci „Spolupracovníci StB a jejich společensko-historické hodnocení“ (PhDr. Ladislav Bukovszky, Budapešť, Maďarsko, 6. října 2008);
- Příspěvek na 30. mikulovských sympóziích na téma "Pohraniční stráž na jižní Moravě v roce 1968" (Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D., 23. října 2008);
- Přednáška na téma „Vídeňská arbitráž a změna veřejné správy“ na konferenci „Komárenské jednání v roce 1938 a vídeňská arbitráž“ (PhDr. Ladislav Bukovszky, Komárno, Slovensko, 24. října 2008);
- Referáty na téma „Archiv bezpečnostních složek a dokumenty o spolupráci StB a KGB – možnosti bádání“ (Mgr. Světlana Ptáčnicková) a „Ochrana sovětských vojsk a sovětských vojenských objektů“ (PhDr. Ladislav Bukovszky) na konferenci „Aktivity NKVD/KGB a její spolupráce s tajnými službami střední a východní Evropy 1945-1989“ (19. listopadu 2008);
- Příspěvek na III. konferenci policejních historiků na téma "Pohraniční stráž a limity systému ochrany státní hranice v 50. letech" (Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D., 28. listopadu 2008);
- Přednáška na téma „Archiv bezpečnostních složek a jeho postavení v české společnosti“ (PhDr. Ladislav Bukovszky, Budapešť, Maďarsko, 28. listopadu 2008);
- Příspěvek na semináři Rok 1968 a československá armáda pořádaném Univerzitou obrany na téma "Brigády Pohraniční stráže v srpnu 1968" (Mgr. Ing. Pavel Vaněk, Ph.D., 3. prosince 2008);
- Příspěvek na semináři „Prameny k historii českého undergroundu“ (Mgr. Pavel Ptáčník, 4. prosince 2008).

V.) Ediční, publikační činnost; výzkumné projekty, knihovna

Archiv bezpečnostních složek převzal od svého předchůdce odborné periodikum, zveřejňující původní vědecké práce z oblasti historických věd, zejména z nejnovější historie a z archivnictví, práce zaměřené na historický vývoj bezpečnostního aparátu, potažmo státní správy, perzekuci obyvatel a další souvislosti s fungováním totalitních režimů v tuzemsku i zahraničí.

První číslo vyšlo v roce 2003 pod názvem „Sborník Archivu Ministerstva vnitra“ a vycházelo 1x ročně v tištěné podobě. Další čísla vyšla v letech: 2004, 2005, 2006. Začátkem r. 2008 bylo distribuováno - již pod novým názvem „Sborník Archivu bezpečnostních složek“- č. 5/2007. Formálně je sborník členěn na tyto oddíly: články a studie, biografie, dokumenty, fondy a materiály, varia, archivní A - Ž. Páté číslo Sborníku Archivu přineslo články a studie, informace o osobnostech, které se významně zapsaly do moderních českých dějin, dokumenty a komentáře, zprávy o fondech, se kterými badatelé pracovali a nejrůznější další texty, vše se zaměřením na odbornou veřejnost, historiky, archiváře, studenty, ale i laické čtenáře zajímající se o naši nedávnou minulost. Kategorii články a studie dominoval text „Organizační vývoj SNB v 70. letech se zaměřením na jeho veřejnobepečnostní složku“ od Ivy Kvapilové, v němž se podrobně zabývala strukturou a vývojem SNB v 70. letech 20. století, jeho personálním obsazením, reorganizačními pokusy, spoluprací s téměř všemi složkami státního i nestátního aparátu a popletenost se Státní bezpečností a ministerstvem vnitra. Jiří Mikulka předložil v článku „Akce ‚Letci‘“ příběhy pěti bývalých letců RAF, kteří se v prosinci 1950 pokusili o odchod do exilu. Tematika československých letců RAF byla zmíněna též v části Fondy a materiály. V rubrice Personálie pak zájemci našli biografickou studii významného demokratického politika a politického vězně komunistického režimu Prokopa Drtiny od Ondřeje Koutka a portrét Arnolda Keilbertha, novináře a spolupracovníka StB, napsaný Prokopem Tomkem. Sborník dále obsahoval kratší zprávy, informace, obrazový doprovod, podrobný jmenný rejstřík a obsáhlý seznam zkratk.

V roce 2008 byla zřízena nová redakční rada Sborníku Archivu bezpečnostních složek, složená z pracovníků Archivu. Odpovědným redaktorem je pracovník ÚSTR. Redakční rada má zájem o to, aby byl Sborník zařazen do seznamu recenzovaných periodik. Během roku probíhaly intenzivní práce na vydání č. 6/2008 které by mělo vyjít v dubnu 2009.

Pracovníci Archivu ovšem publikovali i v jiných časopisech a sbornících než pouze v „mateřském“ periodiku. Pavel Vaněk vypracoval článek pro sborník z 30. mikulovských sympózií na téma "Pohraniční stráž na jižní Moravě v roce 1968". Týž vypracoval článek pro sborník z III. konference policejních historiků na téma "Pohraniční stráž a limity systému ochrany státní hranice v 50. letech".

V roce 2008 byly zahájeny výzkumné projekty Ústavu pro studium totalitních režimů, do nichž se zapojil i Archiv:

- Účast na výzkumném projektu „Historie českého undergroundu“

Projekt si klade za cíl co nejpodrobněji zdokumentovat českou undergroundovou kulturu 70. a 80. let 20. století, především jako jev kulturně-historický, ale též sociologický, politický, případně psychologický, jenž měl své předchůdce, příčiny, inspirační zdroje a v modifikovaných podobách existoval též v jiných zemích. Práce zahrnuje sběr dat, jejich

odborné zpracování a případné publikování, přičemž přirozeným prvním krokem je zjistit, co již bylo v tomto směru v předchozích letech vykonáno, na co je možno a nutno navazovat. Práce bude záležitostí týmu odborníků z ÚSTR, ale též externistů s různou specializací, např. v literární a kulturní historii či v sociologii, s praxí v ediční přípravě samizdatových textů k vydání tiskem a v neposlední řadě odborných archivářů. Badatelé budou spolupracovat s pamětníky, autory memoárů a podchycovat další zdroje „orální historie“. Při řešení úkolů bude též zapotřebí koordinovat součinnost s osobami a s institucemi, jejichž pracovní náplň se daného úkolu více či méně dotýká, tak např. s knihovnou Libri prohibiti, s Československým dokumentačním centrem, s Ústavem pro soudobé dějiny AV či s Ústavem pro českou literaturu AV. Při práci půjde o konfrontaci dat pocházejících z různých zdrojů. Prioritou vzhledem k poslání ÚSTR budou prameny pocházející z archivů StB, které jsou zatím veřejnosti v úhrnu neznámé. Při tištěných, případně elektronických „výstupech“, tj. publikacích budou tyto prameny důsledně konfrontovány s dobovými dokumenty, ať již samizdatovými či oficiálními, a rovněž se svědectvími pamětníků. Podstatnou součástí práce bude též ediční příprava těchto výstupů.

- Účast na výzkumném projektu „III. odboj“

Na Ústavu pro studium totalitních režimů začala v roce 2008 pracovat „otevřená“ skupina pracovníků ÚSTRu, Archivu bezpečnostních složek a dalších zájemců, zabývajících se problematikou protikomunistického odboje a odporu. Skupina se pravidelně setkává druhý pátek v měsíci. Záměrem je tato setkávání otevřít všem zájemcům, historikům, studentům a pamětníkům a formou semináře diskutovat nad protikomunistickým odbojem a odporem a všemi jejich aspekty. Kmenoví členové skupiny každý měsíc odevzdávají 4–5 hesel do zamýšlené encyklopedie (počet záležitostí na struktuře hesla, jeho rozsahu apod.). Jednotlivé dílčí výstupy pracovníků skupiny budou publikovány v periodikách ÚSTRu, ve sbornících a v samostatných publikacích.

Dlouhodobým úkolem archivu, který pokračoval i během roku 2008, je zkoumání organizační struktury složek StB.

Knihovna Archivu bezpečnostních složek

Archiv zřizuje specializovanou knihovnu na základě ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů. Knihovna se člení na pražské pracoviště, umístěné v budově Archivu Na Struze a na pracoviště v Kanicích u Brna. Knihovní fond se skládá z tzv. historického fondu, který tvoří ucelený soubor knižních dokumentů vytvořený předchůdci dnešního Archivu na Ministerstvu vnitra a z knižního fondu zaměřeného především na soudobé dějiny, archivnictví a spisovou službu, který je postupně vytvářen a budován. Knihovna Archivu je knihovnou prezenční a směrem k veřejnosti funguje na základě knihovního řádu, vydaného pokynem ředitele Archivu č. 5/2008 ze dne 28. února 2008.

Knihovna plnila v roce 2008 úkoly v oblasti tvorby oborově zaměřeného knihovního fondu, tj. na úseku doplňování fondu o knižní dokumenty dané tematickým profilem knihovny. Pracovníci spravující fond knihovny poskytovali služby uživatelům z řad pracovníků a badatelů Archivu bezpečnostních složek a ostatních archivů ČR, uživatelům z řad vysokých a středních škol a další odborné a zájmově odborně zaměřené veřejnosti.

V oblasti odborné činnosti byla opět velká pozornost věnována průzkumu vlastního historického fondu knihovny, uloženého na pracovišti v Praze. Byla provedena jeho podrobná revize a nově aktualizován soupis historického fondu.

Doplňování fondu – akvizice a evidence. Za rok 2008 bylo na pražském pracovišti knihovny získáno akviziční činností a zapsáno v prvním stupni evidence celkem 563 knižních dokumentů (knihovních jednotek) do přírůstkové knihy knihovny. Pokud jde o pracoviště knihovny v Kanicích, činily akvizice celkem 83 knižních dokumentů a do evidence bylo zapsáno 121 přírůstků. Celkem bylo v prvním stupni evidence zapsáno 684 knižních dokumentů. Archiv zakoupil databázový program CLAVIUS, ve kterém jsou evidovány a zpracovávány knižní fondy knihovny.

Na obou badatelnách v Praze a také na badatelně v Kanicích mají návštěvníci Archivu možnost využívat materiály z archivní knihovny ke studiu.

VI.) Stav archiválií

- VI.1) Ochrana archivních fondů a sbírek; konzervování a restaurování archiválií

Podle ustanovení § 25 odst. 1 písm. a) zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů jsou archiválie spravované Archivem udržovány v dobrém stavu, chráněny před poškozením, znehodnocením, popř. zničením.

Ve většině oddělení Archivu, která spravují archiválie, probíhala v uplynulém roce 2008 fyzická revize archivních souborů, ať už v souvislosti s přípravou ke generální inventuře, s kontrolou materiálů, předaných jinými institucemi (viz výše) nebo s běžnou každodenní archivní prací. Při této kontrole byly automaticky vyměňovány nevhodné nebo poškozené obálky mikrofiší, archivní obaly (desky a krabice) a podlepovány potrhané písemnosti.

Činnost jednotlivých oddělení v této oblasti ukazuje následující tabulka:

Oddělení	Množství vyměněných obalů
oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů	1.202 kartonů
oddělení operativních svazků rozvědky a VKR	20 kartonů
oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra	60 kartonů, 3.240 obalů
oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti	150 kartonů, 330 obalů
oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČR	přebalení cca 2.000 balíků (v rámci delimitace do SA MV v Kamýku n. Vltavou)
oddělení archivních fondů vojsk MV	100 kartonů + obaly
Celkem	1.532 kartonů, 2.000 balíků, 3.570 obalů

Při fyzické kontrole archivních materiálů, probíhající v rámci přípravných prací ke Generální inventuře, bylo zjištěno, že část archiválií je napadena plísní, patrně v důsledku nevhodného uložení v dřívějších dobách. Z dosud překontrolovaného množství se toto poškození týká 94 kartonů (cca 11,28 bm archiválií).

Celkový počet napadených materiálů může být ovšem daleko vyšší, protože tento údaj se týká pouze těch dokumentů, kde je poškození plísní viditelné pouhým okem. V nejbližších dnech bude v Moravském zemském archivu, vlastním příslušné zařízení, provedeno ošetření prvních padesáti kartonů.

▪ VI.2) Generální inventura - současný stav

Podle ustanovení § 14 odst. 3 zákona č. 181/2007 Sb., o Ústavu pro studium totalitních režimů a o Archivu bezpečnostních složek a o změně některých zákonů musí být archiválie spravované Archivem bezpečnostních složek zaevidovány v evidenci Národního archivního dědictví (NAD), a to nejpozději do pěti let ode dne účinnosti tohoto zákona. Pro pracovníky Archivu to znamená provést generální inventuru veškerých archiválií (archivních souborů, fondů a sbírek) a dokumentů, včetně přírůstků, které má archiv ve své správě, vyplnit k nim jednotlivé evidenční listy NAD, které pak budou zavedeny do evidence NAD, jež je pod vedením Odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra ČR.

Generální inventura archivních souborů v Archivu bezpečnostních složek bude zahájena koordinovaně, včetně vydání metodiky k jejímu provádění, v roce 2009. Ovšem již v r. 2008 probíhaly v některých odděleních Archivu různé přípravné práce - buď fyzická kontrola jednotlivých fondů a porovnání skutečného stavu se zápisy v inventářích, nebo aktualizace evidenčních listů NAD:

- **Oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti** fyzicky kontrolovalo jednotlivé fondy a porovnávalo skutečný stav se zápisy v inventářích. V rámci delimitací byly v r. 1993 předány do Archivu MV SR Levoča stovky inventárních jednotek, přičemž z inventářů tato skutečnost nebyla nijak patrná. Při fyzické kontrole byl tento podstatný nedostatek odstraněn a v inventářích bylo zřetelně vyznačeno, které materiály již ve fondech uloženy nejsou. Dosud byly zrevidovány všechny fondy se signaturou „A“ (tedy ty, jejichž původcem je sekretariát ministra vnitra, náměstci ministra, různé centrální součásti apod.) - celkem cca 233 bm a dále inventarizované fondy Správy StB Praha, České Budějovice, Plzeň, Ústí nad Labem, Hradec Králové a Brno (cca 230 bm).
- **Oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR** zkompletovalo a nově uspořádalo evidenční listy NAD z původních karet Jednotného archivního fondu (dále jen JAF). Aktualizace byla provedena u původních 33 karet JAF na 14 evidenčních listů NAD (část KS SNB Brno).
- **Oddělení archivních fondů vojsk Ministerstva vnitra** aktualizovalo evidenční listy NAD fondů po provedené delimitaci archivního materiálu Pohraniční policie do Správního archivu MV v prosinci 2007. V průběhu roku 2008 byly aktualizovány EL NAD fondů 9. brigády PS Domažlice, 4. brigády PS Znojmo, 15. brigády PS České Budějovice, správ OSH Ostrava, Hradec Králové a Ústí nad Labem.
- **Oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra** v rámci přípravy na generální inventuru fyzicky kontrolovalo jednotlivé fondy a porovnávalo skutečný stav se zápisy v inventářích. Současně provádělo kontrolu a rozdělení přírůstků, ze kterých vyčlenilo písemnosti určené k delimitaci do Správního archivu Ministerstva vnitra. Zároveň provedlo fyzicky přípravu několika archivních fondů a přírůstků k vnitřní delimitaci a zahájilo kontrolu evidenčních listů NAD.
- **Oddělení operativních svazků rozvědky a VKR** přebíralo v průběhu roku 2008 archiválie z Vojenského zpravodajství (písemnosti bývalé VKR a ZS GŠ). Provedlo fyzickou kontrolu archivního fondu I. správy SNB (rozvědky). Zároveň fyzicky kontrolovalo jednotlivé archivní soubory a porovnávalo skutečný stav s předávacími protokoly.
- **Oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů** v rámci přípravy na generální inventuru fyzicky kontrolovalo jednotlivé fondy a porovnávalo skutečný stav. V průběhu roku 2008 byly fyzicky překontrolovány archivní fondy: Taktický fond - T/Plzeň, T/Ostrava. Dále fond „R“ rehabilitačních spisů - R/Brno, R/Hradec Králové,

R/Ostrava. Současně probíhaly práce na fondech: Materiály trvalé hodnoty (MTH), Zvláštní agenturní fond (ZA), Zvláštní operativní fond (ZO), Zvláštní vyšetřovací fond (ZV).

• VI.3) Digitalizace (převod archiválií do elektronické podoby)

Digitalizace archivních dokumentů, které má podle zákona ve správě Archivu je prováděna společně s ÚSTR na základě dohody o vzájemní spolupráci. Samotný proces digitalizace probíhá na základě požadavků Archivu, nutných jednak pro úřední činnost, jednak pro badatelskou veřejnost. Dále pak z hlediska dlouhodobé ochrany archiválií, pro tvorbu digitálního archivu a pro úřední, vědeckou, výstavní a vzdělávací činnost ÚSTR.

V roce 2008 připravila jednotlivá oddělení archivu k digitalizaci následující počty archiválií:

- oddělení operativních svazků kontrarozvědky a vyšetřovacích spisů: připraveno a předáno k digitalizaci bylo 229 inventárních jednotek, což činí 1.165 svazků a knih a 125 fiší;

- oddělení operativních svazků rozvědky a VKR: připraveno a předáno k digitalizaci bylo celkem 3.856 inventárních jednotek;

- oddělení archivních fondů Federálního ministerstva vnitra: připraveno a předáno k digitalizaci bylo celkem 679 inventárních jednotek z 35 archivních souborů;

- oddělení archivních fondů Státní bezpečnosti: připraveno a předáno k digitalizaci bylo 65 inventárních jednotek;

- oddělení archivních fondů Ministerstva vnitra ČSR: připraveno a předáno k digitalizaci bylo 26 inventárních jednotek a 11 složek;

- oddělení archivních fondů vojsk Ministerstva vnitra: připraveno a předáno k digitalizaci bylo 87 inventárních jednotek.

Archiv bezpečnostních složek připravil a předal v roce 2008 k digitalizaci do Ústavu pro studium totalitních režimů celkem 4.942 inventárních jednotek a 11 složek z archivních souborů spravovaných jednotlivými odděleními Archivu.

VII.) Zahraniční spolupráce Archivu bezpečnostních složek

Archiv bezpečnostních složek podle ustanovení § 13 odst. 2 písmene e) zákona č. 181/2007 Sb., jako samostatná organizační složka státu spolupracuje s ostatními archivy a rozvíjí styky s vědeckými, kulturními, školskými a dalšími institucemi za účelem výměny zkušeností v odborných otázkách, ve vědeckém bádání a využívání archiválií.

Tato spolupráce je kromě institucí v České republice směřována také vůči zahraničním partnerským institucím.

Spolupráce je založena na základě výměny informací a zkušeností především v níže uvedených oblastech:

- přebírání archivních dokumentů bývalých bezpečnostních složek
- zpracování archivních dokumentů bývalých bezpečnostních složek a tvorby pomůcek
- zpřístupňování archivních dokumentů bývalých bezpečnostních složek
- ochrana archivních dokumentů bývalých bezpečnostních složek
- badatelské využívání archivních dokumentů bývalých bezpečnostních složek
- dějin správy bývalých bezpečnostních složek
- formy využívání základních metod pomocných věd historických

kromě toho je mezinárodní spolupráce založena na:

- vzájemném umožnění studia vlastních archivních fondů a souborů
- výměně archivních pomůcek
- výměně studijních kopií archivních dokumentů
- vzájemné spoluúčasti na odborných setkáních, konferencích, projektech
- vzájemné výměně vlastních publikací
- vzájemné podpoře kulturních a osvětových aktivit
- společných publikačních aktivitách

V minulém roce Archiv navázal spolupráci s Úřadem spolkového zmocněnce pro dokumenty bývalé státobezpečnostní služby NDR v Německu, který navštívili pracovníci Archivu společně se zaměstnanci ÚSTR v květnu 2008.

Dále byla navázána spolupráce s Institutem národní paměti v Polsku, s Historickým archivem bezpečnostních služeb Maďarska, který navštívili pracovníci Archivu na podzim 2008 a s Národní radou pro studium dokumentů Securitate v Rumunsku. Velmi dobrou spolupráci má Archiv s Ústavem paměti národa na Slovensku, zejména s Archivem ÚPN. S některými z těchto institucí, konkrétně s polským Institutem národní paměti, slovenským Ústavem paměti národa, s maďarským Historickým archivem bezpečnostních služeb (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára) v Budapešti a s washingtonským United States Holocaust Memorial Museum byly podepsány dohody o vzájemné spolupráci.

V roce 2008 navštívili Archiv bezpečnostních složek pracovníci některých partnerských institucí a představitelé politického a kulturního života:

- **3.4.2008**, návštěva ředitele krakovské pobočky Ústavu národní paměti dr. Marka Lasoty a P. Tadeusze Isakowicze-Zaleskeho;
- **17.4.2008**, návštěva běloruských opozičních aktivistů;
- **17.4.2008**, pracovní návštěva velvyslankyně Lotyšské republiky Argity Daudze v ÚSTR a v ABS;
- **28.4.2008**, pracovní návštěva poslance SPD Spolkového sněmu Markuse Meckela;
- **28.5.2008**, pracovní návštěva velvyslance České republiky ve Francii Pavla Fišera;
- **16.7.2008**, pracovní návštěva výkonné ředitelky Pražského výboru pro mezinárodní spolupráci Barbary Day;
- **31.7.2008**, pracovní návštěva generálního ředitele Historického archivu maďarské státní bezpečnosti Gyögyho Gyarmatiho;
- **8. 9. 2008**, prezident polského Ústavu národní paměti Janusz Kurtyka, ředitel Archivu bezpečnostních složek Ladislav Bukovszky a ředitel Ústavu pro studium totalitních režimů Pavel Žáček podepsali dohodu o spolupráci mezi Ústavem, Archivem a polským IPN;
- **18. 9. 2008**, exkurze v ÚSTR a v ABS účastníků dvoudenní konference Krajané a exil: 1948 a 1968, kterou uspořádal Mezinárodní koordinační výbor zahraničních Čechů, mezinárodní vědecké symposium k 70. výročí mnichovské dohody, ÚSTR;
- **17. 10. 2008** , návštěva druhé tajemnice estonské velvyslankyně v ČR Ingrid Amer v ÚSTR a ABS;
- **24. 10. 2008**, návštěva delegace z United States Holocaust Memorial Museum v ÚSTR a ABS v čele s ředitelkou paní Sárrou Bloemfiled;
- **25. 10 . 2008**, podpis mezinárodní dohody o spolupráci ÚSTR a ABS s United States Holocaust Memorial Museum v rezidenci velvyslance USA v ČR;
- **6.11.–7.11.2008**, uzavření mezinárodních dohod o spolupráci s partnerskými institucemi. Archiv bezpečnostních složek podepsal dohody o vzájemné spolupráci s Ústavem paměti národa na Slovensku a Historickým archivem bezpečnostních služeb Maďarska.